

– формирование и обеспечение реализации республиканских прогнозов социально-экономического развития АПК, отраслевых и научно-технических программ, включая поддержку научных исследований, подготовку кадров информационного обеспечения рынка;

– создание относительно равных условий для формирования минимального стандарта в различных природно-экономических зонах страны.

При этом функциями региональных органов управления АПК следует считать следующие:

– организация участия в формируемых прогнозах и программах, а также разработка на их основе региональных прогнозов и программ с учетом возможностей соответствующих бюджетов;

– организация производства с учетом местных условий в агропромышленном комплексе;

– развитие производственной социальной инфраструктуры села.

Такие подходы в значительной степени определяют формы и методы осуществления хозяйственной деятельности предприятия на различных уровнях развития АПК, ее место в системе рыночных отношений и создают предпосылки гармонии интересов государства и товаропроизводителя.

УЛІК ЭКАЛАГІЧНАГА ІМПЕРАТЫВА Ў РЭГІЯНАЛЬНЫМ КІРАВАННІ

Г.М. Лыч

Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Мінск

Пагражальнае абстрактнае крызіснай экалагічнай сітуацыі ў многіх густанаселеных рэгіёнах і, што асабліва небяспечна, у агульнапланетарным маштабе паставіла чалавецтва перад пільнай неабходнасцю ўнясення карэнных зменаў практычна ва ўсе сферы сваёй жыццядзейнасці. Асабліва кардынальныя змяненні патрабуюцца ў галіне эканомікі, паколькі менавіта яна на працягу ўсёй гісторыі чалавецтва была і па сённяшні дзень застаецца галоўным фактарам разбурэння навакольнага прыроднага асяроддзя і дэстабілізацыі развіцця біясферы.

Зразумела, у такіх абставінах не можа застацца без радыкальных зменаў і рэгіянальная эканоміка як арганічная частка нацыянальнай і ўсёй сусветнай эканомікі, і не выключана, што давядзецца карэнным чынам памяняць саму ідэялогію рэгіянальнага кіравання.

Як мне ўяўляецца, цяпер роль мясцовых органаў улады і кіравання істотна зніжана. Яна фактычна цалкам зводзіцца да вырашэння толькі мясцовых надзменных праблемаў сацыяльна-эканамічнага, экалагічнага і іншага кшталту. І гэты лічыцца найбольш мэтазгодным з пункту погляду не толькі цэнтра, адказнага за забеспячэнне адзінства і тэрытарыяльнай цэласнасці дзяржавы, але і саміх месц. Маўляў, мясцовыя органы ўлады і кіравання знаходзяцца бліжэй да народа, лепей ведаюць ягоныя жыццевыя праблемы, а таму каму як не ім належыць заняцца іх вырашэннем.

У прынцыпе такая ідэялогія рэгіянальнага кіравання, безумоўна, правільная. Дрэнна толькі тое, што цэнтральныя органы кіравання, карыстаючыся сваёй уладай, пастараліся настолькі ўрэзаць рэальныя правы і мажлівасці мясцовых органаў, што апошнія аказаліся не ў стане самастойна спраўляцца з пастаўленымі перад імі задачамі і вымушаны пастаянна прасіць дапамогі ў цэнтры.

Такое становішча асабліва характэрна для аўтарытарна-унітарных краін, у якіх дзяржаўныя інтарэсы звычайна ставяцца вышэй не толькі за рэгіянальныя, але і за нацыянальныя. Вось чаму дэмакратычныя краіны апошнім часам шмат увагі надаюць пашырэнню ўладных паўнамоцтваў і кіраўніцкіх функцый мясцовых органаў. Прымаюць адпаведныя захавы дзеля таго, каб апошнія валодалі ўсімі неабходнымі мажлівасцямі для паспяховага вырашэння наспелых праблемаў мясцовага значэння самага рознага кшталту, у тым ліку і экалагічнага.

Як сцвярджаюць многія вучоныя, магчыма толькі пры ўмове самага цеснага і ўсебаковага аб'яднання намаганняў усіх без выключэння краін на аснове безумоўнага падпарадкавання рэгіянальных і нацыянальных задач экалагічнага развіцця агульнапланетарнай мэце пераадолення глабальнага экалагічнага крызісу. Зыходзячы з гэтага, удзельнікі Рымскага клуба больш за чвэрць стагоддзя таму абвясцілі прынцып «мысліць глабальна – дзейнічаць лакальна». На вялікі жаль, па сённяшні дзень ён застаецца на паперы.

Між тым, глабальны экалагічны крызіс няўхільна паглыбляецца, набіраючы ўсе большыя маштабы і тэмпы абвастрэння. Некаторае лакальнае паляпшэнне экалагічнай сітуацыі, якое назіраецца ў асобных прамыслова развітых краінах, дасягнута галоўным чынам за кошт далейшай дэградацыі навакольнага прыроднага асяроддзя ў рэгіёнах, дзе здабываюцца карысныя выкапні і вырабляюцца асноўныя і абаротныя сродкі, неабходныя для правядзення прыродаахоўных мерапрыемстваў. Змяніць на процілеглы сучасны гібельны накірунак свайго экалагічнага развіцця сусветная супольнасць зможа толькі пры ўмове кардынальнай карэктыроўкі ўсёй дзеючай сістэмы кіравання, здольнай забяспечыць безумоўнае падпарадкаванне рэгіянальных і нацыянальных задач экалагічнага развіцця прадукцыйнаму планетарнаму экалагічнаму катастрофы.

Адразу ж зазначу, што размова ні ў якім разе не ідзе аб тым, каб зноў ці яшчэ болей прынізіць ролю мясцовых органаў у прыняцці і выкананні кіраўніцкіх рашэнняў, звязаных з вырашэннем экалагічных праблемаў. Калі такое здарыцца, дык пастаўленых мэтай у галіне экалогіі мы не дасягнем. Паколькі паспяховае вырашэнне надзвычай складаных экалагічных праблемаў патрабуе максімальных намаганняў ад усіх людзей планеты і ад кожнага па-асобку, то ўсякае прыніжэнне ролі рэгіёнаў, якое непазбежна вядзе да зніжэння іх вытворча-гаспадарчай актыўнасці, будзе толькі ўскладняць задачы сусветнай супольнасці па прадукцыйнаму глабальнаму экалагічнаму катастрофы. Значыць, падпарадкаванне рэгіянальнага кіравання патрабаванням сусветнага экалагічнага развіцця павінна дасягацца пры адначасовым павышэнні рэальнай ролі мясцовых органаў, а не наадварот, шляхам яе прыніжэння.

Першае, што неабходна зрабіць у дадзеным накірунку, – гэта ліквідаваць супярэчнасць, якая зараз існуе паміж захаваннем і аздаравленнем навакольнага прыроднага асяроддзя з аднаго боку і дасягнутым узроўнем і тэмпамі развіцця

эканомікі і сацыяльнай сферы – з другога. У выніку больш заможнае і культурнае жыццё людзей назіраецца, як правіла, у тых рэгіёнах, дзе адначасова адзначаюцца і найбольш высокі ўзровень эканамічнага развіцця і найбольш маштабнае разбурэнне натуральных экалагічных сістэмаў. Калі асобныя з гэтых рэгіёнаў апошнім часам і маюць пэўныя поспехі ў аздарэўленні навакольнага прыроднага асяроддзя, дык дасягнуты яны былі галоўным чынам за кошт узмацнення яго дэградацыі ў іншых рэгіёнах, найперш з ніжэйшым узроўнем сацыяльна-эканамічнага развіцця.

Дарэчы, назначаная несправядлівасць назіраецца на ўзроўні не толькі рэгіёнаў, але і краін. Сення, як вядома, найбольш высокі матэрыяльны і культурны ўзровень жыцця маюць прамыслова развітыя краіны Захаду, якія адначасова з'яўляюцца і галоўнымі віноўнікамі забруджвання шкоднымі прымесямі навакольнага прыроднага асяроддзя. Па дадзеных Міжурадавага агенцтва па пытаннях вымярэння клімату, 74 % усіх выкідаў вуглекіслаты ў атмасферу ажыццяўляюць развітыя і толькі 26 % – краіны, што сталі на шлях развіцця (хоць апошніх у свеце пераважная большасць). У пераліку на душу насельніцтва гэты паказчык у развітых краінах вышэй ажно ў 10 разоў.

Зразумела: пакуль будзе захоўвацца такое становішча, нельга чакаць, што краіны з пераходнай эканоміяй і тыя, што зусім нядаўна сталі на шлях развіцця, якія зараз апынуліся перад пільнай неабходнасцю неадкладнага вырашэння мноства вельмі вострых сацыяльна-эканамічных праблемаў, належным чынам адгукнуцца на заклікі міжнароднай супольнасці надаць першачарговую ўвагу пераадоленню глабальнага экалагічнага крызісу.

Гэтак жа сама нельга патрабаваць і ад праблемных, дэпрэсіўных рэгіёнаў, каб яны свае асноўныя намаганні канцэнтравалі на першачарговым вырашэнні экалагічных праблемаў і такім чынам у максімальнай ступені садзейнічалі хутчэйшаму вырашэнню агульнаацыянальнай праблемы аздарэўлення навакольнага прыроднага асяроддзя.

Варта зазначыць, што закранутая праблема ўжо даўно хвалюе не толькі вучоных, але і палітыкаў, сур'езна заклапочаных незадавальняючай сітуацыяй, якая складаецца апошнім часам у галіне экалогіі. Ужо зроблены і першыя крокі на шляху да яе практычнага вырашэння, у тым ліку і ў накірунку распрацоўкі і практычнага выкарыстання эканамічных механізмаў павышэння матэрыяльнай зацікаўленасці суб'ектаў гаспадарання і асобных краін ва ўсямерным разгортванні прыродаахоўнай дзейнасці.

Сярод іх найперш адначу стварэнне ў некаторых прамыслова развітых краінах рынкаў квот на выкіды ў навакольнае асяроддзе шкодных рэчываў. Дзеля гэтага на вышэйшым дзяржаўным узроўні да кожнага прадпрыемства былі даведзены квоты на выкіды найбольш небяспечных шкодных прымесяў.

Хацелася б адзначыць неабходнасці самага шырокага і актыўнага ўдзелу ў дзейнасці рынка квот на выкіды ў навакольнае асяроддзе шкодных рэчываў рэгіёнаў у якасці ягоных паўнапраўных суб'ектаў. Як мне ўяўляецца, ніякіх аб'ектыўных перашкод яму няма і быць не павінна. Затое выгады, якія дзякуючы гэтаму можна атрымаць, відавочныя.

Падставай для такога меркавання з'яўляецца перш за ўсё існаванне істотных адрозненняў паміж рэгіёнамі (як і паміж краінамі) у дасягнутым ўзроўні сацыяльна-эканамічнага развіцця і ў звязаным з ім стане навакольнага прыроднага асяроддзя.

Трэба думаць, стварэнне ў Беларусі ўнутранага рынку квот на выкіды і скіды шкодных рэчываў і допуск на яго рэгіёнаў у якасці паўнапраўных суб'ектаў рынку, безумоўна, садзейнічала б хутчэйшай ліквідацыі адзначанай сацыяльнай несправядлівасці.

Можна зараней прадказаць, што дадзеная слухная думка не будзе з захваленнем падхоплена ўсімі нашымі дзяржаўнымі і палітычнымі дзеячамі. Бяспрэчна, у яе адразу ж з'явіцца шмат праціўнікаў, якіх, як няцяжка ўявіць сабе, будуць найперш кіраўнікі тых рэгіёнаў, якія дасягнулі найбольш значных поспехаў у сваім сацыяльна-эканамічным развіцці за кошт буйнамаштабнага разбурэння навакольнага прыроднага асяроддзя.

Аднак гэта ні ў якім разе не павінна палохаць, тым больш дэмаралізаваць кіраўнікоў тых рэгіёнаў, якім здзяйсненне адзначанай прапановы абяцае істотныя дадатковыя даходы. Зусім наадварот, згаданыя цяжкасці павінны настройваць іх на больш рашучую барацьбу за рэалізацыю законнага права падначаленых рэгіёнаў на атрыманне матэрыяльнай кампенсацыі за страты, якія з года ў год яны нясуць з-за недастатковага ўзроўню свайго сацыяльна-эканамічнага развіцця, і ўзнагароды за тое, што дзякуючы менавіта іх эканамічнаму адставанню сучасная экалагічная сітуацыя ў краіне лепшая за тую, якая б магла быць, калі б яго не было.

Напрыканцы хачу падкрэсліць, што канчатковы поспех у дадзенай барацьбе ў рашаючай меры будзе залежыць ад ступені аргументаванасці пазіцыі кіраўнікоў дэпрэсіўных рэгіёнаў. Атрымаць жа патрэбныя аргументы на яе карысць рэгіянальныя кіраўнікі змогуць толькі ад рэгіянальнай эканамічнай навукі. Апошняя абумоўлівае, з аднаго боку, пільную неабходнасць паскоранага развіцця рэгіянальнай эканамічнай навукі, а з другога – мэтазгоднасць для мясцовых органаў кіравання аказання ей усямернай падтрымкі. У такім сімбіёзе мясцовых улад і рэгіянальнай навукі, на маю думку, залог усіх нашых будучых поспехаў у далейшым развіцці рэгіянальнай эканомікі на аснове ўзмацнення ролі рэгіёнаў у вырашэнні нацыянальных і глабальных задач забеспячэння ўстойлівага развіцця шляхам аздаравлення навакольнага прыроднага асяроддзя.